

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ได้ใช้แบบประเมินเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นที่ครอบคลุมการจัดการแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรม 3 ประเด็น ตามมาตรฐานของ กรมอุทยานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (U.S. National Park Service) คือ การวิจัย การวางแผน และการพิทักษ์ โดยผลการประเมินในพื้นที่ศึกษาทั้ง 5 แห่ง พบว่า อุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง มีระดับความเหมาะสมของการจัดการแหล่งภาพเขียนสีในระดับปานกลาง คือ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม คิดเป็น 3.86 คะแนน อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน 2.75 คะแนน และอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว 2.86 คะแนน และอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง มีระดับความเหมาะสมของการจัดการแหล่งภาพเขียนสีน้อย คือ อุทยานแห่งชาติภูเวียง คิดเป็น 2.05 คะแนน และอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก 1.72 คะแนน ในขณะที่ภาพรวมของการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถประเมินได้เท่ากับ 2.64 คะแนน ซึ่งเป็นระดับความเหมาะสมของการจัดการแหล่งภาพเขียนสีในระดับปานกลาง (ตารางที่ 14-18)

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ณ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	3	เอกสารและงานวิจัยที่อุทยานฯ ได้รวบรวมไว้ มีทั้งเนื้อหาครอบคลุมทั้งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่ส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของพรรณไม้ท้องถิ่น และลักษณะทางธรณีสัณฐาน ในด้านทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นอุทยานฯ ได้รวบรวมทั้งเอกสารและสื่อต่างๆ หลายประเภทที่เกี่ยวข้องกับผาแต้ม เช่น สารคดีท่องเที่ยวทางโทรทัศน์ วารสารการท่องเที่ยว ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปที่การท่องเที่ยวเป็นหลัก มิได้มีเนื้อหาในเชิงวิชาการมากนัก
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	5	ผาแต้มเป็นแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่มีภาพมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ลักษณะของภาพแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ภาพเขียนแต่ละประเภทจะมีความสัมพันธ์เป็นเรื่องราวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นภาพคนกับวัวกับภาพมือ ภาพปลากับมือ ภาพตุ้มกับมือ ภาพท่งนากับคน กวางกับมือ ภาพคนกำลังล่าวัวหรือกวาง เป็นต้น ซึ่งแต่ละภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงสังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศ ของผาแต้ม ซึ่งมีความโดดเด่นมาก ภาพบางภาพสามารถพบเห็นได้ที่ผาแต้มแห่งเดียวในโลก เช่น ภาพปลาบึก ตุ้ม ภาพช้างที่อยู่ในท่าทางเคลื่อนไหว

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติผาแต้ม	
	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.3 ความคงอยู่ของทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	4	สีและเส้นมีความชัดเจน อาจมีบางส่วนหลุดร่อนหรือลบเลือนบ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย หากเปรียบเทียบกับปริมาณของภาพทั้งหมด ตำแหน่งที่ตั้งซึ่งอยู่ได้เพียงผายังคงรักษาตัวภาพเขียนจากปัจจัยทางธรรมชาติได้ดี
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม	4	สภาพแวดล้อมมีลักษณะพิเศษคือ ด้านบนซึ่งเป็นหน้าผามีลักษณะทางธรณีสัณฐานเป็นพลาญหินขนาดใหญ่ ส่วนด้านล่างลงไปซึ่งเป็นที่ตั้งของภาพเขียนสีนั้นแวดล้อมไปด้วยพืชพรรณในสังคมป่าเต็งรังที่สมบูรณ์
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	4	กลุ่มภาพเขียนที่สีผาแต้ม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2525 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 99 ตอนที่ 130 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	4	การสำรวจและบันทึกรายละเอียดต่างๆ ในแหล่งภาพเขียนสีทั้งหมดเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า rock art survey record เมื่อกระบวนการนี้เสร็จสิ้นจึงจะได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ และหากพบว่าโบราณสถานดังกล่าวมีความสำคัญและกำลังถูกคุกคามมาก กรมศิลปากรจะจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันผาแต้มมีเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรประจำ 1 คน ทำหน้าที่คุ้มครองตัวภาพเขียนและบริบทโดยรอบ (เขตการจัดการของกรมศิลปากรที่อุทยานแห่งชาติกั้นออก)
1.7 นักวิจัยและองค์กร	3	เนื่องจากอุทยานแห่งชาติผาแต้มเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ จึงมีนักวิจัยเข้ามาศึกษาพื้นที่เป็นจำนวนมาก และต่อเนื่อง เช่น โครงการ management of the phataem protected forests complex ซึ่งกำลังดำเนินการในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2549) ในด้านของแหล่งวัฒนธรรมนั้นส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการของกรมศิลปากร เข้ามาจัดทำรายงานการสำรวจในพื้นที่เป็นระยะๆ
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	3	องค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ ประกอบด้วยองค์กร 3 กลุ่ม คือ กรมอุทยานฯ กรมศิลปากร และ อบต. ห้วยไผ่ การประสานความร่วมมือเป็นไปตามวาระโอกาส ในขณะเดียวกันในแต่ละองค์กรต่างมีอิสระในการบริหารจัดการพื้นที่ ทั้งนี้โดยเคารพเงื่อนไขของแต่ละองค์กร

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	5	ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติผาแต้มได้กำหนดโครงการจัดการแหล่งภาพเขียนสีในพื้นที่ออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ โดยจะจัดทำเอกสาร แผ่นพับ คู่มือสำหรับศึกษาความสำคัญของธรรมชาติ/ประวัติศาสตร์ และจะทำการสำรวจแหล่งภาพเขียนสีที่ผาเจ็ก ผาเมย (พื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์ฯ ที่ 1 สร้อยสวรรค์) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 2) ด้านการพัฒนา อุทยานฯ มีแผนที่จะพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมสื่อความหมายต่อเนื่องจากบริเวณภาพเขียนสีกลุ่มที่ 2 ไปยังจุดที่ 3 และ 4 ตามลำดับ
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	5	โครงการแต่ละโครงการในแผนฯ ได้กำหนดงบประมาณไว้อย่างละเอียด และระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	2	คนในท้องถิ่นบางส่วน (ร้อยละ 19.5) มีโอกาส/ส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	5	มีการใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองโดยใช้ป้ายเตือน และมีเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรทำหน้าที่ควบคุมดูแลภาพเขียนสีและบริบทแวดล้อมโดยรอบประจำในพื้นที่
3.2 การติดตามตรวจสอบ	3	เจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากรซึ่งประจำในพื้นที่ เป็นผู้ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของผลกระทบ ซึ่งจะมีการรายงานเข้าสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ในส่วนภูมิภาค (สำนักงานศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี) เป็นระยะๆ
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	3	มีเพียงการป้องกันการผลกระทบจากมนุษย์ โดยการขึงลวดหนามเป็นแนวยาวขนานภาพเขียนสี
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ประเมิน โดยใช้แบบสอบถาม)	3	ราษฎรท้องถิ่น ร้อยละ 46.94 เห็นว่ารูปแบบการจัดการด้านต่างๆ ในแหล่งภาพเขียนสีเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ชุมชนมีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้น การที่เยาวชนได้รับการอบรมและเรียนรู้ประวัติศาสตร์/วัฒนธรรมท้องถิ่น และการได้รับการส่งเสริมจากอุทยานฯ ให้นำวัสดุพื้นบ้านที่หาได้ง่ายมาผลิตและจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	3	สิ่งอำนวยความสะดวกได้รับการออกแบบให้มีลักษณะพิเศษต่างกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในประเทศไทย เน้นรูปแบบยุคหิน สิ่งอำนวยความสะดวกหลายประเภทประกอบขึ้นจากหินทรายที่หาได้ง่ายในพื้นที่ สร้างเสริมภาพลักษณ์แก่แหล่งท่องเที่ยวได้ดี แต่การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของสิ่งอำนวยความสะดวกหลายประเภทจะยังไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเท่าใดนัก
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	4	การแบ่งเขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณค่อนข้างมีความชัดเจน โดยอาศัยรูปแบบกิจกรรมการใช้ประโยชน์เป็นตัวตั้ง อีกทั้งมีองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ถึง 2 องค์กร คือ กรมอุทยานฯ และกรมศิลปากร ซึ่งได้กำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบเพื่อการบริหารจัดการตามที่ตั้งสังกัดได้กำหนดไว้
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	4	โปรแกรมสื่อความหมายบริเวณตัวแหล่งภาพเขียนสี ได้รับการออกแบบและกำหนดเนื้อหาโดยกรมศิลปากร โครงสร้างไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเท่าที่ควร แต่มีเนื้อหาที่กระชับเข้าใจง่าย ไม่เน้นเนื้อหาทางวิชาการจนเกินไป มีการสื่อความหมายโดยใช้ภาพประกอบ และมีการสื่อความหมายโดยใช้เจ้าหน้าที่นำชม

ตารางที่ 14 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	3	การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสีที่ผาแต้มนั้น ทางอุทยานฯ ได้จัดทำนั้งร้านไม้ เพื่อให้ผู้มาเยือน ได้ชมภาพเขียนสีในระดับสายตาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	5	เน้นการเข้าถึงด้วยการสัญจรด้วยเท้าที่สะดวกสบายในกลุ่มภาพเขียนสีที่ 1 และ 2 ส่วนในกลุ่มที่ 3 และ 4 เป็นการเข้าถึงโดยใช้รถยนต์
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	5	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ ร้อยละ 67
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และประสบการณ์นันทนาการ (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	4	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อความรู้และประสบการณ์นันทนาการ ที่ได้รับ ร้อยละ 50.5
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่ง โดยภาพรวม (แบบสอบถาม)	5	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ร้อยละ 71.88
รวม (ค่าคะแนนเฉลี่ย)	3.86	

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ณ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	4	อุทยานฯ ได้ทำการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติไว้มากมาย เช่น พืชพันธุ์ สัตว์ป่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งธรณีสถิตฐานประเภทถ้ำ ซึ่งมีมากมายภายในอุทยานฯ อันเป็นทำเลที่ตั้งของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทแหล่งภาพเขียนสี โดยอุทยานฯ ได้รวบรวมรายงานการศึกษาแหล่งภาพเขียนสีที่กรมศิลปากรได้จัดทำไว้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการท่องเที่ยวและ โปรแกรมสื่อความหมายในอนาคต
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	5	ภาพเขียนสีที่ถ้ำลายแทง เป็นแหล่งภาพเขียนสีที่มีการเขียนภาพอย่างน้อยสองครั้ง โดยผู้เขียนเป็นคนละกลุ่มแม่เนื้อที่ในการเขียนมีเพียง 9 ตารางเมตร แต่บรรจุภาพไว้ถึง 74 ภาพเป็นอย่างน้อย และได้รับการยกย่องโดยกรมศิลปากรว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าผาแต้ม จ. อุบลราชธานี เนื่องจากสันนิษฐานว่ากลุ่มชนซึ่งเป็นผู้เขียนนี้มีส่วนสัมพันธ์กับคนที่เขียนภาพแถบเทือกเขาชายฝั่งแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก นอกจากนี้ยังพบว่าชนกลุ่มนี้ในอดีตได้รู้จักการเลี้ยงสัตว์ (สุนัข) เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการล่าสัตว์

ตารางที่ 15 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.3 ความคงอยู่ของทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	5	สี (แดงน้ำหมาก แดงอมส้ม) และเส้นที่ปรากฏคมชัดมาก ภาพที่ปรากฏสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม	5	ตัวแหล่งภาพเขียนสีแวดล้อมไปด้วยสังคมป่าเบญจพรรณหรือป่าโปร่งผสม (mixed deciduous forest) ที่สมบูรณ์ ลักษณะธรณีสัณฐานเป็นหินปูน สภาพโดยรวมเป็นป่าเปลี่ยนไม่มีชุมชนและกิจกรรมการเกษตร
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	2	ยังมิได้รับการขึ้นทะเบียนแต่ได้รับการคุ้มครองตาม พรบ. โบราณสถานฯ ปี 2504
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	2	อุทยานฯ ได้เคยเข้ามาสำรวจและบันทึกข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต ส่วนกรมศิลปากรก็เคยมาสำรวจและรายงานการสำรวจเช่นกัน
1.7 นักวิจัยและองค์กร	3	มีนักวิจัยเข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ถ้ำหลายแห่งอย่างต่อเนื่อง นอกจากการวิจัยในส่วนของระบบนิเวศและวัฒนธรรมแล้ว ยังมีผู้เข้ามาศึกษาเรื่องความเชื่อพื้นบ้าน

ตารางที่ 15 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	3	ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2549) การประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีผู้นำชุมชนบ้านผาสามยอดและชาวบ้าน ต.ผานกเค้า เป็นแกนหลักในการประสานงานกับองค์กร เช่น อุทยานฯ และมหาวิทยาลัย เพื่อขอให้สนับสนุนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่ทางชุมชนจัดขึ้น ตามวาระโอกาส
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	2	อุทยานฯ กำลังดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่แผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2549 – 2553 ซึ่งมีแผนที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ 3 แห่ง คือ ถ้ำถ้ำลายแทง ถ้ำเกลือแก้ว และถ้ำพญานาคราช
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	2	ยังไม่ได้กำหนดงบประมาณและรายละเอียดต่างๆ โครงการพัฒนาเป็นรูปแบบคร่าวๆ ในแผนยุทธศาสตร์
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (แบบสอบถาม)	2	คนในท้องถิ่นบางส่วน (ร้อยละ 26.64) มีโอกาส/ส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการ

ตารางที่ 15 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	3	อุทยานฯ ได้เข้าไปจัดทำป้ายเพื่อแจ้งเตือนนักท่องเที่ยวให้ทราบถึงข้อปฏิบัติในการเที่ยวถ้ำจัดทำป้ายเตือนที่ตัวภาพเขียนเพื่อป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวแกะสลักหรือขีดเขียนผนังถ้ำ
3.2 การติดตามตรวจสอบ	2	การติดตามตรวจสอบของอุทยานฯ เป็นไปตามวาระโอกาส เนื่องจากถ้ำหลายแห่งมีทำเลที่ตั้งค่อนข้างชายขอบ (marginal land) ในขณะที่ชาวบ้านซึ่งเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เช่น เก็บหาของป่า ก็มีส่วนในการรายงานความผิดปกติใดๆ ที่เกิดแก่ตัวพื้นที่ให้แก่ผู้นำชุมชนรับทราบ เพื่อแจ้งไปยังองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ต่อไป
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	1	ปราศจากการ โครงสร้างหรือสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ ที่จะลดผลกระทบจากธรรมชาติและมนุษย์
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	1	ราษฎรท้องถิ่น ร้อยละ 10.6 เห็นว่ารูปแบบการจัดการด้านต่างๆ จากหน่วยงานราชการในแหล่งภาพเขียนสี ที่ถ้ำหลายแห่งเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน

ตารางที่ 15 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	1	ไม่ปรากฏสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ แม้แต่สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดผลกระทบ มีเพียงป้ายบอกทาง ป้ายบอกข้อควรปฏิบัติ และป้ายเตือนเท่านั้น
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	1	ปราศจากการแบ่งเขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	1	ปราศจากโปรแกรมสื่อความหมายใดๆ ในพื้นที่ ในขณะที่ตัวแหล่งมีศักยภาพในการสื่อความหมายสูงมากทั้งในด้านนิเวศและวัฒนธรรม
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	5	ภาพเขียนสีที่ถ้ำลายแทงอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม คืออยู่สูงจากระดับพื้นดิน 1.8 เมตร สามารถมองเห็นได้ในระดับสายตา ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาโครงสร้างใดๆ เพื่อส่งเสริมมุมมองในพื้นที่ ภาพเขียนมีความชัดเจน สามารถมองเห็นได้แม้ไม่ได้อยู่ในระยะใกล้ชิด
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	5	เน้นการเข้าถึงด้วยยานพาหนะ คือ รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อและรถไถนาเดินตามดัดแปลง (รถเต๊ก) จากนั้นจึงเดินต่อด้วยเท้าด้วยระยะทางไม่ไกลนัก

ตารางที่ 15 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน	
	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	- *	
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้และประสบการณ์นันทนาการ (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	- *	
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	- *	
รวม (ค่าคะแนนเฉลี่ย)	2.75	

* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ณ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	3	มีการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลด้านชีวกายภาพโดยรวมของอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรม (ภูผาแต้ม) แต่ข้อมูลทั้งสองส่วนมิได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับวัฒนธรรม เป็นเพียงข้อมูลที่ทางอุทยานฯ ได้รวบรวมมาจากส่วนกลาง หรือต้นสังกัดที่รับผิดชอบพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเบื้องต้น ให้ความรู้ในเชิงการท่องเที่ยวในพื้นที่เท่านั้น
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	4	รูปแบบของภาพเขียนสีที่ภูผาแต้มนั้นมีลักษณะเป็นรูปทรงเรขาคณิต และรอยฝ่ามือ ซึ่งเป็นภาพมือทาบที่ตกแต่งภายในฝ่ามือด้วยการขีดสีออกเป็นรูปคล้ายตัวชูชอนกัน มีเอกลักษณ์และความชัดเจนของเส้นสี
1.3 ความคงอยู่ของทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	4	สีและเส้นที่ปรากฏมีความชัดเจน เนื่องจากมีตำแหน่งแห่งที่อยู่ใต้เพิงผา สามารถคุ้มกันแดดฝน เป็นอย่างดี

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม	4	บริเวณแหล่งภาพเขียนสีแวดล้อมไปด้วยป่าเต็งรังสมบูรณ์ หมูไม่หนาแน่นในระดับหนึ่ง พื้นที่ป่าและธรณีสัณฐานยังมิได้รับการปรับเปลี่ยนใดๆ นอกเหนือจากการรองรับกิจกรรมด้านนันทนาการในอุทยานฯ
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	2	ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ภูผาแต้มยังมีได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่ได้รับการคุ้มครองตาม พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	2	การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ของอุทยานฯ จะดำเนินการอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อมีโครงการจัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ หรือแผนยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนา ส่วนในระยะเวลาปกติจะดำเนินการในด้านการคุ้มครองรักษาแหล่งภาพเขียนสีและบริบทโดยรอบเท่านั้น

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.7 นักวิจัยและองค์กร	2	กองโบราณคดี กรมศิลปากร เคยเข้ามาทำรายงานการสำรวจที่ถ้ำผาแต้ม ในปี พ.ศ. 2527
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	3	ลักษณะการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการแหล่งภาพเขียนสีเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัวกับองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไร่ เป็นหลัก ซึ่งอุทยานฯ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. ในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	3	อุทยานฯ มีโครงการที่จะพัฒนาแหล่งภาพเขียนสีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านการเข้าถึง การสื่อความหมาย และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยกำลังปรับปรุงแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2549-2553 ให้ครอบคลุมถึงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อจัดการแหล่งวัฒนธรรม	2	เนื่องจากอุทยานฯ กำลังดำเนินการปรับปรุงแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ จึงยังมิได้มีการจัดท่างบประมาณเพื่อขอสนับสนุนโครงการใดๆ ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	2	คนในท้องถิ่นบางส่วน (ร้อยละ 15.21) เท่านั้น ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการและการพัฒนาพื้นที่
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	3	มีการใช้กฎระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งสามารถพบเห็นได้จากป้ายเตือนต่างๆ ในพื้นที่
3.2 การติดตามตรวจสอบ	3	อุทยานฯ มีการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยใช้อัตรากำลังตามหน่วยพิทักษ์/ยามสายตรวจ และทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ไปพร้อมๆ กัน

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	4	ปัจจุบันภาพเขียนสีที่ภูผาแต้มได้รับผลกระทบจากธรรมชาติ คือ การพังทลายของหิน บริเวณใต้ภาพเขียนลงมา ซึ่งยังไม่มีการแก้ไขหรือเสริมโครงสร้างใดๆ เพื่อป้องกันการพังทลายดังกล่าว ส่วนการป้องกันผลกระทบจากมนุษย์นั้น ทางอุทยานฯ ได้จัดทำทางเดินพร้อมราวที่ทำจากไม้เนื้อแข็งเพื่อป้องกันการปีนป่ายขึ้นไปสัมผัสภาพ
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	1	ราษฎรท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์หรือเห็นว่ารูปแบบการจัดการด้านต่างๆ ในแหล่งภาพเขียนสีที่ภูผาแต้มเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนมีเพียงร้อยละ 9.38
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	3	บริเวณตัวภาพเขียนสี มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงเส้นทางเข้าถึง ซึ่งประกอบด้วยทางเดินไม้ ราวกันตก สะพาน และบันไดหิน โครงสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติในระดับหนึ่ง

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	2	ยังไม่มีแผนแบ่งเขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณที่ชัดเจน มีเพียงการแบ่งพื้นที่เพื่อการจัดการอย่างคร่าวๆ ตามรูปแบบการใช้ประโยชน์ในบริเวณนั้นๆ เช่น เขตบริการ (บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยหินข้อ) เขตนันทนาการ (ภูผาเต็ม ภูวัด) เขตป่าเปลี่ยน (ภูผาแตก ภูสระดอกบัว) และพื้นที่กันออกเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษบริเวณภูผาซึ่งใช้เป็นที่ตั้งของสถานีสื่อสาร
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	1	บริเวณแหล่งภาพเขียนสีปราศจากโปรแกรมสื่อความหมายใดๆ ทั้งที่ฐานทรัพยากรมีศักยภาพสูงมาก
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	4	มีการจัดทำทางเดินไม้เข้าสู่ตัวแหล่งภาพเขียนสีโดยตรง ตัวภาพเขียนสีอยู่ในตำแหน่งที่สูงไม่สามารถเอื้อมถึง การพัฒนาเส้นทางเดินใช้เทคนิคการเล่นระดับไปตามพื้นผิวธรรมชาติเพื่อปรับมุมมองของผู้ชมให้มีความหลากหลาย สามารถมองเห็นภาพเขียนได้ในหลายระดับ
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	5	การเข้าถึงสามารถกระทำได้โดยการสัญจรด้วยเท้าและรอยทางเท่านั้น

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	2	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่โดยรวม ร้อยละ 39.6
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และประสบการณ์นันทนาการ (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	2	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ และประสบการณ์นันทนาการในพื้นที่ โดยภาพรวม ร้อยละ 30.28
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	5	ผู้ใช้ประโยชน์มีความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม ร้อยละ 68.70
รวม (ค่าคะแนนเฉลี่ย)	2.86	

ตารางที่ 17 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ณ อุทยานแห่งชาติภูเวียง

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	4	มีการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืชพันธุ์ สัตว์ป่า บรรพชีวินวิทยา ธรณีศึกษา และเอกสารด้านทรัพยากรวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคทวารวดี
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	2	แหล่งภาพเขียนสีที่ภูเวียง ประกอบด้วย ถ้ำฝ่ามือแดง ถ้ำคนนอน และถ้ำหินลาดหัวเมย ที่ถ้ำฝ่ามือแดงนั้นภาพที่ปรากฏมีลักษณะเป็นฝ่ามือเท่าขนาดของผู้ใหญ่ 7 มือ และมือเด็ก 2 มือ สันนิษฐานว่าใช้วิธีทาฝ่ามือลงบนผนังหินแล้วระบายสีรอบมือ หรือใช้วิธีพ่นสีก่อนแล้วจึงระบายสีทับลงไปอีกครั้ง ซึ่งภาพในลักษณะดังกล่าวนี้ ปรากฏอยู่ทั่วไปตามแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์อื่นๆ เช่น ถ้ำพลานไฮ จ.หนองบัวลำภู ผาแต้ม ถ้ำพระ-อานนท์ จ.อุบลราชธานี ถ้ำฝ่ามือแดง ถ้ำดินแดง จ.มุกดาหาร เป็นต้น ส่วนถ้ำหินลาดหัวเมย และถ้ำคนนอนนั้น ปรากฏภาพลายเส้น มีลักษณะเป็นเครื่องหมายหรือภาพสัญลักษณ์ ซึ่งพบทั่วไปในแหล่งภาพเขียนสีเกือบทั่วโลก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.3 ความคงอยู่ของทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	2	ภาพเขียนสีที่ถ้ำคนนอนและถ้ำหินลาดหัวเมย เส้นและสีที่ปรากฏลบเลือนไปมาก เนื่องจากตัวภาพอยู่สูงจากระดับพื้นดินไม่มาก และไม่มีเพิงผาค้ำกันปัจจัยคุกคามจากธรรมชาติ ส่วนที่ถ้ำฝ่ามือแดงแม้อยู่ใต้เพิงผา แต่กลับได้รับผลกระทบจากมนุษย์ โดยการฉีดพ่น ดีดีที ต่อเติมภาพ และสลักผนังหิน เป็นต้น
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม	2	บริเวณโดยรอบถ้ำฝ่ามือแดงเป็นป่าดิบแล้งค่อนข้างหนาแน่น ส่วนที่ถ้ำคนนอนและถ้ำหินลาดหัวเมย แวดล้อมด้วยป่าฟื้นฟูที่แต่เดิมผ่านการเป็นป่าไม้สัมปทาน ต่อมาภายหลังประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง กรมป่าไม้จึงมอบหมายให้กองอนุรักษ์ต้นน้ำดำเนินการปลูกป่า โดยพืชที่สามารถพบเห็นได้มากที่สุดในพื้นที่ คือ กระจินยักษ์ กระจินณรงค์ และยูคาลิปตัส
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ	2	ยังมิได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่ได้รับการคุ้มครองตาม พรบ. โบราณสถานฯ ปี 2504

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	2	หน่วยศิลปากรที่ 7 กรมศิลปากร เคยเข้ามาทำรายงานการสำรวจกลุ่มภาพเขียนสีภูเวียง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2507 และเคยมีการสำรวจ บันทึก ศึกษากลุ่มภาพเขียนสีแห่งนี้ เพื่อจัดทำเป็นรายงานแผนแม่บท ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ซึ่งเป็นการเข้ามาสำรวจตามวาระโอกาส
1.7 นักวิจัยและองค์กร	2	เคยมีนักวิจัย เช่น เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และองค์กรเข้ามาทำการศึกษากลุ่มภาพเขียนสีในพื้นที่
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	2	การประสานความร่วมมือส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างอุทยานฯ กับองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่า ซึ่งมีแผนที่จะพัฒนากลุ่มภาพเขียนสีดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต มีการปรึกษาหารือกันตามวาระโอกาส

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	2	แผนแม่บทอุทยานแห่งชาติภูเวียง ปี พ.ศ. 2542 – 2546 เคยระบุโครงการที่จะพัฒนากลุ่มภาพเขียนสีดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันด้วยข้อจำกัดของงบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่ อุทยานฯ จึงกำหนดแผนยุทธศาสตร์ขึ้นมาใช้แทนแผนเดิมที่หมดอายุไป โดยผนวกเอาแหล่งวัฒนธรรมเข้าไปอยู่ในส่วนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติ
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	2	ไม่มีงบประมาณในการจัดการแหล่งภาพเขียนสีโดยตรง มีเพียงงบประมาณในการจัดการระบบนิเวศอันเป็นบริบทโดยรอบของแหล่งภาพเขียนสีเท่านั้น
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	2	มีการใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย ตามแนวทางการจัดการพื้นที่คุ้มครอง แต่ไม่มีป้ายเตือน หรือแจ้งให้ทราบถึงข้อควรปฏิบัติในการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่
3.2 การติดตามตรวจสอบ	2	ไม่มีการติดตามตรวจสอบผลกระทบหรือรายงานความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับแหล่งภาพเขียนสีโดยตรง แต่จะเป็นการติดตามตรวจสอบพื้นที่ตามวาระโอกาส เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวห่างไกลที่ทำการ เป็นพื้นที่ชายขอบหรือพื้นที่กันชนระหว่างหมู่บ้านกับอุทยานฯ
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	1	ภาพเขียนสีทั้ง 3 แห่ง ปราศจากการป้องกันผลกระทบใดๆ ทั้งจากธรรมชาติและมนุษย์ สามารถเข้าไปสัมผัส จี๊ดเขียน สลัก และต่อเติมแหล่งภาพเขียนสีและผนังหิน ได้อย่างง่ายดาย
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูเวียง		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	1	ไม่ปรากฏสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ ในพื้นที่ มีเพียงป้ายบอกระยะทางและบอกชื่อถ้ำ ซึ่งจัดทำขึ้นโดย อส.มศ. เท่านั้น
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	2	ที่ดินโดยรอบแหล่งภาพเขียนสีถูกกำหนดเป็นเขตพื้นที่ฟูสภาพธรรมชาติ และพื้นที่ต้นน้ำ (หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบอง) ซึ่งอุทยานฯ ยังไม่มีแผนที่จะกำหนดเขตการใช้ที่ดินหรือวางผังบริเวณใหม่ในบริเวณดังกล่าว
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	1	ปราศจากโปรแกรมสื่อความหมายใดๆ ในพื้นที่
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	1	ภาพเขียนสีที่ปรากฏทั้ง 3 แห่ง สามารถมองเห็นได้ในระดับสายตา จำเป็นต้องเสริมโครงสร้างเพื่อลดผลกระทบจากการเข้าไปสัมผัส จีดเขียน ต่อเติม และสลักลงผนังหิน

ตารางที่ 17 (ต่อ)

รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	อุทยานแห่งชาติภูเวียง	
	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	5	สามารถเข้าถึงตัวแหล่งภาพเขียนสีด้วยรอยทางเท่านั้น
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้และประสบการณ์นันทนาการ (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
รวม (ค่าคะแนนเฉลี่ย)	2.05	

* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 18 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ณ อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1. การวิจัย		
1.1 เอกสาร งานวิจัยที่ปรากฏในพื้นที่	2	มีการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องเฉพาะแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเบื้องต้นสังกัดคือกรมอุทยานฯ ได้เข้ามาสำรวจและจัดทำรายงานไว้ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับลักษณะภูมิประเทศ พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า และแหล่งท่องเที่ยว
1.2 คุณค่าและความโดดเด่นของทรัพยากรวัฒนธรรม	4	แหล่งภาพเขียนสีที่ผาผัดหวาน เขียนเป็นรูปคน 11 คน แต่มีเทคนิคการเขียนที่ต่างกัน กล่าวคือ เขียนแบบโครงนอก (outline) 8 คน ซึ่งแสดงอากัปกริยาค้ำยันการต่อแถวเดินรำ และเหนือกลุ่มภาพนักเดินรำเป็นภาพคน 3 คน เขียนแบบเงาทึบ (silhouettes) แสดงอากัปกริยาค้ำยันพาทยากรให้สัญญาณกำกับดนตรี ซึ่งภาพทั้งหมดมีลักษณะเหมือนจริงและเน้นสัดส่วน เช่น น่องโต หัวกลม มีผม มีท่าทางเคลื่อนไหว ซึ่งภาพการเรียงระบำดังกล่าวนี้แม้สามารถพบเห็นได้จากแหล่งอื่น เช่น เขาจันทร์งาม จ. นครราชสีมา และภูปลาร้า จ. อุทัยธานี แต่ก็ไม่ใช่การจับกลุ่มเต้นกันหลายๆ คน เช่นที่ผาผัดหวานแห่งนี้

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.3 ความคงอยู่ของทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์	3	ภาพที่เขียนแบบโครงนอกแม้จะลบเลือนไปมาก และถูกชาวบ้านเอาสีมาเขียนทับบางส่วน แต่ก็ยังสามารถมองเห็นเป็นเค้าโครงได้ ส่วนภาพเขียนแบบเงาที่บื้ออยู่เหนือขึ้นไปนั้น สามารถมองเห็นรูปคนอย่างชัดเจนได้เพียง 1 คน ส่วนที่เหลือลบเลือนนั้น ได้ไปมาก
1.4 ความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอันเป็นทำเลที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรม	1	บริเวณผาผักหวานแวดล้อมไปด้วยสังคมป่าเต็งรัง หมู่มไม้ไม่หนาแน่น รอบนอกออกไปไม่ไกลมีชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกทำไร่ เลี้ยงวัว ในขณะที่บริเวณตัวแหล่งเองมีการสร้างฐานซีเมนต์ขนาดใหญ่หน้าตัวภาพเขียนเพื่อตั้งพระพุทธรูป มีการใช้สีมาเขียนทับบางส่วนของภาพ ตลอดจนมีการต่อเติมเพิงผาด้านตะวันตกด้วยหินและซีเมนต์ให้มีลักษณะคล้ายถ้ำ เพื่อให้พระธุดงค์จำพรรษา
1.5 การขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานของชาติ	2	ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาผักหวานยังมิได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานของชาติ แต่ได้รับการคุ้มครองตาม พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
1.6 การสำรวจและการบันทึกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม	2	เนื่องจากปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2549) ภูผาเหล็กเป็นพื้นที่ซึ่งกำลังดำเนินการเพื่อเตรียมจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ จึงมีการสำรวจพื้นที่และบันทึกเป็นรายงานเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการจัดการฯ หรือแผนยุทธศาสตร์ในอนาคตเท่านั้น
1.7 นักวิจัยและองค์กร	3	เนื่องจากภูผาเหล็กเป็นพื้นที่ซึ่งเตรียมจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งใหม่ จึงมีนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต้นสังกัดเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการศึกษาเฉพาะฐานทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น
1.8 การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่	1	บริเวณแหล่งภาพเขียนสีที่ผาผักหวาน ไม่มีการจัดการใดๆ จากทางอุทยานฯ และกรมศิลปากร
2. การวางแผน		
2.1 การเชื่อมโยงการจัดการแหล่งวัฒนธรรมกับแผนอุทยาน	1	พื้นที่เตรียมจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก ยังมิได้มีการจัดทำแผนการจัดการ หรือแผนยุทธศาสตร์ใดๆ เนื่องจากอยู่ในระหว่างการสำรวจ บันทึก และจัดทำรายงานการสำรวจพื้นที่

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
2.2 แผนการจัดการกับงบประมาณเพื่อการจัดการแหล่งวัฒนธรรม	1	งบประมาณหลักของพื้นที่เตรียมจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก เป็นงบประมาณสนับสนุนด้านการพัฒนาพื้นที่ในเขตบริการ และการสำรวจพื้นที่เพื่อจัดทำแผนการจัดการ
2.3 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
3. การพิทักษ์		
3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมและชีวะระบบที่เกี่ยวข้อง	2	แม้ตัวพื้นที่จะได้รับการปักปันแนวเขตอุทยาน และมีป้ายบอกแนวเขตเป็นระยะ เพื่อแสดงความเป็นพื้นที่คุ้มครอง แต่บริเวณตัวแหล่งภาพเขียนสีและบริบทโดยรอบก็มิได้มีการใช้ป้ายเตือน หรือแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และข้อบังคับใดๆ ที่ผู้ใช้ประโยชน์พึงปฏิบัติต่อฐานทรัพยากรในพื้นที่
3.2 การติดตามตรวจสอบ	1	เนื่องจากแหล่งภาพเขียนสีที่ผาผักหวาน อยู่ห่างไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มาก การเข้าถึงค่อนข้างลำบาก มีสภาพแวดล้อมเป็นป่าเบญจพรรณ และยังไม่มีการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ในพื้นที่ใกล้เคียงกับตัวแหล่ง ตลอดจนขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนกิจกรรมในส่วนนี้ จึงยังไม่มี การติดตามตรวจสอบใดๆ

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.3 การป้องกันการเสื่อมสลายของภาพเขียนสีทั้งโดยธรรมชาติและมนุษย์	1	ไม่มีการป้องกันใดๆ
3.4 การจัดการแหล่งวัฒนธรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
3.5 สิ่งอำนวยความสะดวก	1	บริเวณผาผัดหวานไม่ปรากฏสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ แม้แต่สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดผลกระทบ ทั้งที่ภาพเขียนสีมีความอ่อนไหวและเปราะบางมาก สามารถปีนขึ้นไปสัมผัสขีดเขียนได้
3.6 เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณ	1	เขตการใช้ที่ดินและการวางผังบริเวณถูกกำหนดขึ้นเฉพาะพื้นที่เขตบริการเท่านั้น
3.7 การสื่อความหมาย ณ บริเวณแหล่งภาพเขียนสี	1	บริเวณตัวแหล่งภาพเขียนสียังไม่มีการสื่อความหมายใดๆ

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.8 การส่งเสริมมุมมองต่อการชมภาพเขียนสี	1	เนื่องจากภาพเขียนสีอยู่ในตำแหน่งที่สูงจากระดับสายตาเหนือพื้นดินประมาณ 4.8 เมตร ซึ่งยังไม่มี การส่งเสริมมุมมองใดๆ แต่บริเวณด้านหน้าของภาพมีการสร้างฐานซีเมนต์เพื่อตั้งพระพุทธรูป ซึ่งสามารถปีนขึ้นไปชมภาพได้อย่างใกล้ชิด จนอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวภาพเขียนสีได้
3.9 การเข้าถึงและระบบสัญจร	3	แม้ตัวแหล่งภาพเขียนสีจะตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าเป็ลี่ยว แต่ก็สามารถนำรถขับเคลื่อนสี่ล้อไต่ไปตามชั้นหิน ข้ามเนินเขาเข้าไปสู่ตัวแหล่งได้ จากนั้นเดินต่อเข้าไปประมาณ 300 เมตร จึงจะถึงผาผักหวาน
3.10 ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*
3.11 ความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้และประสบการณ์นันทนาการ (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	-	*

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก		
รายละเอียดตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	ค่าคะแนนที่ได้	เหตุผลในการให้คะแนน
3.12 ความพึงพอใจต่อการจัดการแหล่งโดยภาพรวม (ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม)	- *	
รวม (ค่าคะแนนเฉลี่ย)	1.72	

* ไม่นำมาคิดเป็นค่าคะแนน เนื่องจากพื้นที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน / ไม่มีการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ / ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก